

NARRATIVA

Òscar Tusquets Blanca, *Dios lo ve*. Editorial Anagrama. Barcelona, 2000.

Si algú posa en dubte que ens ha tocat de viure un final de segle i de mil·lenni d'allò més esquizofrènic, que obri els ulls i que miri al seu voltant. Trobarà alcaldes castissos –envoltats d'assessors encara més castissos– que s'inventen el bateig pel civil, contemplarà com en nom de la sacrosanta globalització –sempre en un sentit, mai en l'altre– els nens i nenes de les escoles *progres* es dediquen a buidar carbasses a cullerades com uns esperitats per celebrar el *Halloween*, veurà aflorar a la superfície del paper imprès les misèries íntimes de monestirs nostrats i sentirà els esgarips d'alguns despistats que encara s'escandalitzen en descobrir que en l'arcangèlic ram de la lletra impresa existeixen els assalariats per compte d'altri, altrament coneguts pel malnom de *negres*.

SALVAR EL SENTIT COMÚ

Vist el panorama es diria que ara més que mai ens cal preservar amb la passió amb què es defensen les espècies en extinció dues coses: els rituals i el sentit comú. Sobre els rituals es podria parlar dels que es manifesten de manera col·lectiva –molt importants sens dubte–, però tinc tendència a valorar cada vegada més els particulars. Aquelles litúrgies que cadascú, en la seva intimitat, és capaç de fabricar-se a mida fins que se li adapten com un guant. Hi ha qui això ho resol martiritzant bonsais

Òscar Tusquets: talent i feina ben feta

JOAN JOSEP ISERN

o perden-se enmig del mar cada quinze dies damunt d'una barca. Un servidor, per si a algú li pot servir la dada, carrega les piles de l'ànima escoltant almenys un cop a l'any el *Coral romput*, d'Estellés, recitat per l'Ovidi i tocat pel Toti. Impagable, creguin-me.

Pel que fa al sentit comú –i al talent, que és la seva expressió intel·lectual– no m'allargaré més del necessari: l'esquizofrènia finisecular a què em referia en començar em fa valorar –i agrair– encara més cada vegada que detecto la seva presència en la quotidianitat, encara que sigui en dosis tan escasses com les que sembla que ens han tocat.

TRES LLIBRES EN SIS ANYS

Ve a tomb aquest llarg preàmbul (o intento que hi vingui, vaja) perquè d'uns anys ençà tenim la sort d'assistir a un ritual que no m'estic de qualificar d'esplèndida manifestació de talent. Em refereixo al bon costum que ha adoptat l'arquitecte i dissenyador Òscar Tusquets (Barcelona, 1941) de posar-se a fer llibres en què reflexiona sobre l'art, l'artista i la seva relació amb el món que l'envolta. El 1994 va començar la sèrie amb *Más que discutible*, quatre anys després va ser el torn de *Todo es comparable* i ara mateix, com una glopada de seny per aju-

L'arquitecte i dissenyador Òscar Tusquets

dar-nos a transitar ben equipats pel canvi de segle i de mil·lenni, ens arriba *Dios lo ve*.

No és la primera vegada que ho escric en aquestes pàgines: llegir Tusquets és entrar en un món d'idees profundes exposades amb claredat i convicció. Una festa per a la intel·ligència. Són, com ell mateix ho escrivia en el primer llibre, observacions disperses sobre l'art entès com a disciplina útil. És a dir, com a eina que ajuda l'individu a sentir-se millor amb ell mateix i amb els que l'acompanyen en l'aventura de sobreviure.

Inquiet, apassionat, lúcid i, sobretot, rigorós amb la seva feina, a *Dios lo ve* Tusquets posa l'accent en la necessitat de preservar aquell concepte tan

estimat pels noucentistes de l'obra ben feta. Cal lluitar contra la urgència i el nyap, contra les presses i el bunyol, contra la llei del mínim esforç i l'hàbit de la màxima rendibilitat. Cal tenir cura dels detalls. De tots: dels aparents i dels que resten ocults. Dels primers perquè salten a la vista de tothom, dels segons perquè és Déu qui els veu. I si no s'hi creu, tant és: cal que actuem com si existís. Perquè l'obra d'art no s'ha de limitar a l'imminent, ha d'aspirar a transcendir el seu temps i les circumstàncies concretes que l'han propiciat.

Per això Òscar Tusquets aplaudeix Domènech i Montaner quan a principis de segle, amb un solar envoltat de

carrers estrets que feien impossible qualsevol vista general mínimament satisfactòria, projecta totes les façanes del Palau de la Música com si aquestes poguessin ser observades des dels quatre vents sense cap entrebanc. Una possibilitat que, per cert, ara ja comença a fer-se realitat.

LA BELLESA DEL FORMICÓ

Per això també aplaudeix Fídies quan esculpeix el fris de les Panatenees del Partenó, situat a dotze metres de terra i envoltat de columnes que en dificultaven la contemplació, sense aplicar cap correcció geomètrica que mistifiqués la qualitat de les formes. Ara, vint-i-cinc segles després, es pot contemplar a l'alçada normal dels ulls a la Duveen Gallery del Museu Britànic.

Per això dedica també un capítol a lloar l'arquitectura efímera dels enginyers quan dissenyen les cintres de suport a la construcció d'un pont, o el procés d'elevació del sostre del Palau Sant Jordi –més car que un sistema convencional però molt més bell i emotiu– ideat per Isozaki i el seu enginyer Kawaguchi, o quan –en un esplèndid homenatge a la síntesi entre humilitat i eficàcia– comenta la fotografia de l'enginyer Fernández Casado al costat d'una armadura metàl·lica poc abans de ser instal·lada en el seu encofrat i ocultada per la massa de formigó fins a la fi dels temps. Ocultada als ulls de tothom... menys als de Déu.

Els recomano ferventment *Dios lo ve*. I els dos anteriors llibres, per als qui no els coneixen. La clarividència d'Òscar Tusquets és tota una festa per a la intel·ligència i una porta que s'obre cap a l'esperança. Qui deia que l'humanisme estava ferit de mort?

Sobre la matèria de la dalla i el llamp

POESIA

Carmelina Sánchez Cutillas, *Trenta poemes. Antologia bilingüe*. Edició i traducció de Lluís Alpera. Instituto Alicantino de Cultura Juan Gil-Albert. Diputació d'Alacant. Alacant, 2000.

Ningú no dubta avui al País Valencià que Carmelina Sánchez Cutillas (Madrid, 1927) fou –i és– una de les millors novel·listes que ha donat aquesta terra, després del seu magnífic *Materia de Bretanya* (1976), amb el qual obtingué el premi Andròmina de narrativa. Ningú no dubta que la seua poesia –tal com s'hi han referit els millors estudiosos valencians des de fa molts anys– és filla de la profunditat de la consciència, de la complexitat del sentiment, del frec fulgent del llamp i de la sensibilitat de la dalla. Encara així, però, la seua poemàtica ha res-

MANUEL GARCIA GRAU

tat en l'oblit de molts estudiosos més enllà del riu Ebre. Sols cal recordar les poques línies que li han dedicat, malauradament. Una llàstima i un greuge, sols esmerçat per una perseverança i una contínua reedició dels seus llibres.

La seua poesia pertany per cronologia i formació a la generació de Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés, Joan Valls, Maria Beneyto i Jaume Bru i Vidal (últim premi de les Lletres Valencianes, que va morir fa pocs dies) i ha estat construïda, tal com ens diu el professor i poeta Lluís Alpera a la introducció, a través de dues etapes ben diferenciades, però unitàries tant per la temàtica com per la formalització dels seus versos: una primera, on es troben *Un món rebel* (1964) i *Conjugació en primera persona* (1969), alineades dins l'anomenat corrent del realisme social, al qual aportarà, segons Alpera, "no sols la denúncia

d'un present dominat per la injustícia i la manca de llibertat, sinó també el record d'un passat –la Guerra Civil i la postguerra– on la poetessa meditarà sobre el seu entorn i la seua identitat". Una primera etapa en la qual la crítica va remarcar la seua singularitat i la seua força, conceptuant-la com la millor mostra estètica del moment, al País Valencià, al costat de la d'Estellés. Una etapa posterior ha estat caracteritzada, per una banda, per un elevat grau d'experimentalisme, bastit des del que ha estat considerat, per estudiosos i crítics ben diferents, com el seu millor llibre, *Els jeroglífics i la pedra de Rosetta* (1976), confegit a base d'una prosa poètica alhora críptica, amb multitud de missatges i símbols implícits provinents de cultures com ara la jueva, l'egípcia i la grecollatina, i profunda, rica i assedegada del nou corrent del formalisme dels anys setanta.

Una magnífica obra, sense cap mena de dubte, que mai deixa somnolent o panxacontent el lector, ans al contrari, ja que li atorga el beuratge d'aquella mixtura que sols és capaç de fer qui coneix els secrets de l'ànima i de l'ofici poètic. Per l'altre costat ens trobem, en canvi, amb un llibre, el darrer publicat fins ara, de tendència més lírica, amorosa i personal titulat *Llibre d'amic e amat* (1980), que encara que connota certes reminiscències lul·lianes en el títol és un poemari, pel que es veu en l'excel·lent tria i traducció de Lluís Alpera, que barreja temes ben crus com l'exili interior d'un món que no es vol, la passió per les coses quotidianes i la tendresa d'un amor recordat o evocat.

TRAJECTÒRIA POÈTICA

Cal agrair a Alpera no sols el bon gust i el bon criteri en la tria a l'hora de confegir aquesta antologia de la intensa trajectòria poètica de Carmelina Sánchez Cutillas, sinó també la constant i rigorosa preo-

cupació que ha mostrat (el 1998 ja edità a tot luxe, per al Consell Valencià de Cultura, una altra antològica de l'obra poètica de l'autora) envers l'obra poètica de la ja veterana i excel·lent escriptora valenciana, una escriptora cabdal i necessària –encara que ha estat una llàstima que la seua siga una producció més aviat escassa, perquè, com a lectors, podríem haver gaudit d'un poc més de bellesa i d'intens treball literari– per entendre la literatura catalana al País Valencià dels darrers trenta anys. Una obra bastida, com ben bé ens diu en un dels poemes d'*Els jeroglífics...*, amb poemes tan calidoscòpics com el d'aquest fragment: "Jo em pregunte avui què hi haurà al límit de l'amor, si la dalla i el llamp són els trofeus de l'Emissari; perquè la carn i el blat encara bateguen, i la torxa i la flama, tribut dels homes a la nit, obren rierols de sang sobre els blocs de ceraunita..."

Això és, exactament, amb la matèria profunda de la dalla i del llamp d'una de les grans veus de la nostra literatura actual posada ara en primer pla de l'actualitat a través d'una rigorosa i ben acurada antològica de la seua obra.